

POSITIONER

OKSEHAKKERNE

Oksehakkeren (*Buphagus erythorhynchus*) er en uanseelig, brunlig fugl på størrelse med en stær. Den forekommer i store dele af tropisk Afrika, hvor den overvejende lever af de insekter, der snylter i skindet på de store planteædere bl.a. bøfler, giraffer og næsehorn. Et næsehorn kan veje over tre et halvt ton, oksehakkeren vejer 80 gram. Forholdet svarer til en loppe og et voksent menneske, ikke just noget tyngende problem for værtsorganismen. Man diskuterer, hvorvidt oksehakkeren gavner næsehornet. Det er tvivlsomt, om den store, nærsynede tykhud er sig de små fugles eksistens bevidst.

Antropologerne er begyndt at interessere sig for den kæmpemæssige, forkromede, milliardomsættende gren af naturvidenskaben, der betegnes lægevidenskab, og i den forbindelse har man nedsat et udvalg, der skal skabe „dialog og debat i lægestanden omkring området kultur og sygdom“ (Dyhr 1993). Nogle af resultaterne fra en temadag betitlet „Det lægelige dilemma mellem en naturvidenskabelig forståelse og lægers almenmenneskelige erfaring“ er blevet bragt i Ugeskrift for Læger. Her lægger udvalgets formand, læge Lise Dyhr, flot ud med udvalgets sygdomsdefinition: „Sygdom er det, patienter og læger på henholdsvis gruppe- og individplan opfatter som sygdom“. En kortfattet, klokkeren cirkelslutning.

Professor Kirsten Hastrup diskuterer bl.a. adskillelsen mellem krop og tanke i „Patientens dilemma“ og postulerer, at „det essentielle ved mennesket er ikke biologi“ (1993). Desværre er det ikke helt klart, hvad Kirsten Hastrup mener med „det essentielle“ eller for den sags skyld med „biologi“.

Kirsten Hastrup fortsætter: „Vi mærker ikke kroppen, når den er velfungerende. Kun smerte eller malfunktion får den til at bryde igennem sit eget fravær“. Mon ikke nogle af os alligevel mærker kroppen af og til? F.eks. når vi er på toiletbesøg, når vi puster ud efter joggingturen eller i forbindelse med seksuelle øvelser? Selvfølgelig mærker vi kroppen, når den fungerer, hvorfor ellers drive sport, forsøge at holde vægten, kvitte smøgene, meditere eller kurtisere det andet køn? Naturligvis udsender den ikke-syge krop andre signaler end den syge.

Et par uigendrivelige postulater mere fra artiklen: „I seksuallivet er den ekstatiske erfaring på sit højeste“. Afgør hvem og på hvilket grundlag? Og: „Eksperternes begreb om sygdom er ikke helt sammenfaldende med patienternes begreb om lidelse“. – Sandt nok, min tandlæge har et helt andet forhold til mine visdomstænders prognose *quo ad vitam* end jeg selv. Jeg er overbevist om, at de alle fire sagtens kan holde et par sæsoner endnu.

Antropologiens videnskabskritik kan sammenfattes således: Vi, indbildske, arrogante, vestlige racister, bilder os ind, at vores videnskab er naturfolkernes, endda vore egne forfædres, overlegen. Det er fordi, vi tænker så håbløst lineært og enstrengt.

Vi bloter til positivismens og til rationalismens gud, der dikterer alt for lægerne, bl. a. at resultater opnået gennem eksperimenter er finere end resultater opnået ad holistisk eller intuitiv vej. Lægerne fremturer med at skille problemerne ad, betragte dem isoleret uden at ænse, at væsentlige sammenhænge herved går tabt. Indbildske forestiller de sig, at deres model er den eneste, der dur. Mens lægerne ikke kan se deres egne brilleglas for skyklapper, er antropologien i besiddelse af det sande overblik, og i dette bliver hvert paradigme saligt i sin tro. Om føje år vil vi slå os på lårene over nutidens videnskabelige metode. Det holistiske moment i lægens/medicinmandens visdom hos buskmænd (san) og hottentotter (khoikhoi), for slet ikke at tale om middelalderens astrologisk skolede læger med trepanering og åreladning som terapeutiske grundpiller, vidner om, at de tog helheden i betragtning i stedet for denne evige fokusering på et enkelt symptom eller organ.

Ikke desto mindre lader det sig bevise, stik mod al relativisme, at symptomerne lettere lader sig bekæmpe med den forkætrede, moderne lægelige behandling end ved hjælp af trepanering, strygninger, urteudkog og mumlen i måneskin. På dette punkt åbenbarer resultaterne sig for den vantro betragter, i modsætning til humaniora, hvor det står enhver frit for at mene, at Barbara Cartland er en større skribent end Søren Kierkegaard.

Lægerne kan præstere to uafviselige pointer: deres resultater og deres metode. Vi mener ikke, at forskellige „videnskabssyn“ nødvendigvis skal fremstå som ligeværdige. Må vi hævde, at vejen fra hypotese over serier af forsøg på verifikation/falsificering og tilsvarende hanefjed i retning af erkendelse er en ganske anden, selvpålagt tvang end andre videnskabssyns frie slag for alle former for intuition.

Har lægerne bemærket antropologernes spirende interesse for vort fag? Har artiklerne i Ugeskrift for Læger været diskuteret? Har de afledt læserbreve i fagpressen? Kender danske læger Michel Foucaults synspunkter?

Ak nej, men vi har hæftet os ved, at antropologerne, igennem Kirsten Hastrups pen, slutter sig til rækken af patenttagere på holismeopfattelsen. Kirsten Hastrup anfører, „at der i min argumentation ligger et måske noget uvant videnskabssyn i svøb. Det rummer et krav om udvidelse af vores begrebsverden, således at mennesket kan forstås, som den helhed, det er...“

Herregud – siden Hippokrates for snart to et halvt tusinde år siden belærte sine yngre kolleger om nødvendigheden af at anskue hele patienten i sammenhæng, har lægerne kendt og anvendt dette princip. Kirsten Hastrup anfører, beskedent, at hun argumenterer for et uvant videnskabssyn. Måske set fra Orions Bælte, men blandt medici brugt i godt et par tusinde år.

Hvis nogen tvivler på, at budskabet forlængst er gået ind på lystavlen, behøver man blot at gribe til sygeplejerskernes fagskrift med det rammende navn Sygeplejersken. I årevis har standen klandret lægerne for deres ufølsomme apparatfejlsræs. Også vore fortræffelige samarbejdspartnere i plejegruppen behersker den holistiske mærkevarer.

Lægevidenskab er en ældgammel metier, udsprunget af de klassiske naturvidenskaber kemi og fysik, der er blevet til biokemi og farmakologi respektive fysiologi. Vort fags formåen har udviklet sig eksponentielt: 95% af de afgørende fremskridt inden for faget er opstået inden for de to nulevende generationer af forskere.

Mens andre diskuterer lægens dilemma(er), må lægen forsøge at holde hovedet koldt i den varme strøm af patienter, politikere og populistere, der råber på renhed, holisme, sympati og et langt og ikke for sygdomsplaget liv.

For hvad er det, lægerne vil sælge? Ganske simpelt den mest eftertragtede vare, nogen profession kan tilbyde: et langt, sundt, lykkeligt liv. Ikke sandt? Det er da en vare, der kan få kunderne ind i forretningen! Aldrig har professionen, dens medarbejdere og samarbejdspartnere omsat for så mange milliarder, og aldrig har standen været så kritiseret.

Mennesket er et paradoks. Vi vil gerne modtage andres organer, når vore egne svigter, men vi vil ikke afgive vore egne efter døden. Vi vil leve længe, men profylakse er kedelig og besværlig. Vi bliver flere og flere om at dele ressourcerne, ikke mindst de faglige. Er det en af grundene til, at antropologerne er begyndt at beskæftige sig med kolossen, vore patienter og vort univers?

*Hans Harrestrup Andersen
læge, Store Emmerske*

Litteratur

Dyhr, Lise

1993 Kultur og sygdom. Ugeskrift for Læger 155(39):3148-9

Hastrup, Kirsten

1993 Patientens dilemma. Ugeskrift for Læger 155(39):3149-52